

**Jaroslav Mašín: Pragmalingvistika a osvojování češtiny jako cizího
jazyka
disertační práce
Ústav českého jazyka a teorie komunikace FF UK
Praha 2014**

posudek oponenta disertační práce

Disertační práce J. Mašína se věnuje důležité, přitom však v oblasti češtiny jako cizího jazyka nepříliš docenované a jen dílčím způsobem zpracované problematice, a sice osvojování pragmatické kompetence nerodilými mluvčími českého jazyka.

Autor studie pojednává na základě reprezentativně zastoupené odborné literatury, většinou zahraniční provenience, o celé řadě významných pojmů a otázek, které provázejí proces nabývání znalosti jinojazyčného kódu (mezijazyk, pragmalingvistika, pragmatická kompetence, sociopragmatika aj.). Získané poznatky pak tvůrčím způsobem aplikuje v rámci longitudiálního výzkumu, který uskutečnil na studijním středisku Ústavu jazykové a odborné přípravy UK na pražském Albertově. Poznámám, že výsledky studie i lingvodidaktická doporučení jsou pro obor čeština jako cizí jazyk přínosem a měly by nalézt náležité uplatnění ve vyučovací praxi.

Výběr dvou cizinců (studenta z Tchaj-wanu a studentky z Japonska), na které se J. Mašín zaměřil (stejně jako na komunikační problematiku formulace žádosti/prosby), pokládám za vhodný a uvážený, i když by bylo samozřejmě přínosnější sledovat poněkud více jinojazyčných frekventantů ročního intenzivního kurzu češtiny. Mohl by kolega Mašín při obhajobě doktorské práce sdělit svůj názor na to, jak by vypadala situace kupř. v případě Slovanů? Které další faktory – jazykové i nejazykové – a v jaké míře by mohly hrát roli? Jaké by mohlo tempo kvalitativních změn komunikační kompetence mluvčího? V tomto světle se může jevit nezanedbatelná role individuálních faktorů a specifík

jednotlivce jako příliš výrazná a výpovědní hodnota výzkumu tím může být, což je škoda, do nemalé míry poznamenána.

Bylo by zajímavé sledovat a komentovat podstatně podrobněji, než jak je tomu v předložené doktorské práci, do jaké míry vývoj pragmatické kompetence (konkrétně její jednotlivé fáze) závisí na učebním materiálu (je evidentně poměrně úzce vázán na posloupnost prezentace učiva v té které učebnici češtiny pro cizince – srov. *prézens sloves, modální slovesa, imperativ, kondicionál atd.*) a event. na faktorech jiných (např. na cizincově řečové komunikaci s rodilými mluvčími v autentickém jinojazyčném prostředí, tedy mimo dotýčnou instituci).

Kvalitě práce a zejména objektivitě závěrů by jistě prospělo i porovnání prezentace gramatické látky a konverzačních témat v širším spektru vybraných učebnic češtiny pro cizince. Jaký je jejich potenciální vliv na charakter a na kvalitu jednotlivých etap vytváření dané kompetence? Jaká je v této souvislosti role vyučujícího? Jaký postoj k těmto záležitostem doktorand zaujímá?

Při sledování realizace řečového záměru mluvčího v jinojazyčném kódu se rovněž nabízí pojednání o významné (a v našem prostředí rovněž prakticky nezpracované) problematice kompenzačních strategií, které se v této oblasti mohou poměrně výrazně projevit.

Podstatně větší prostor bych rovněž věnoval zasvěcenému komentáři zjištěných rozdílů kvality pragmatické kompetence mezi oběma sledovanými mluvčími a, byť je to velmi obtížné, zejména jejich příčinám. Tuto výtku pokládám za klíčovou.

Dále postrádám bližší a zasvěcenější vysvětlení, proč se 4. vývojová fáze neobjevuje u zmíněného studenta a proč ona studentka nedospěla do fáze páté (s. 158). Bylo by žádoucí tuto skutečnost blíže okomentovat.

Co se rukopisu týče, musím upozornit na dosti časté problémy slovosledné a formulační (např. na s. 40 *„Podle jejího pozorování je nejvhodnějším pro rozvoj pragmatické kompetence neformální konverzace s blízkými kamarády – vrstevníky.“*; *„... v prvních dnech výuky především vedení k tomu...“*; *„O popularitě konstrukce dám si...“*, s. 94 aj.), pravopisné (např. v abstraktu *intenzivní*, dále např. s. 12, 14 aj.), na užívání kurzívy (s. 40n.), na nedůsledné užívání jmen a příjmení zmiňovaných badatelů v textu (s. 14, 42),

na problémové pojmosloví (místo pojmu *jazykový* je mnohde vhodnější uvažovat o pojmu *řečový*, viz s. 17 aj.), na odsazování odstavců, na event nesrovnalosti (na s. 92 se konstatuje, že druhá vývojová fáze trvá od pátého týdne do týdne třináctého, resp. čtrnáctého, zatímco na s. 109 trvá o týden déle). Na s. 14 bych uvítal zmínku o pojetí komunikační kompetence van Eka, která k dané otázce přistupuje komplexněji, než jak je v textu uvedeno.

Celkově však konstatuji, že se jedná o disertační práci zajímavou a přínosnou. Doporučuji ji proto k obhajobě.

V Praze dne 15.12.2014

doc. PhDr. Milan Hrdlička, CSc.
Ústav bohemistických studií FF UK